

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023 – 47
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента,

**доцента кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного
права юридичного факультету Львівського національного університету імені**

Івана Франка ТАРАСЕНКА Леоніда Леонідовича

на дисертацію Спесивцевої Олени Олександрівни

**на тему: “Правове регулювання унітарної патентної охорони
в Європейському Союзі”,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 29 “Міжнародні відносини” за спеціальністю 293 “Міжнародне право”**

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку Європейського Союзу та гармонізації внутрішнього ринку не варто недооцінювати значення уніфікації патентної охорони в регіону. Унітарна система патентної охорони, становлення якої відбувається сьогодні в Європейському Союзі, є унікальним інструментом патентної охорони, який став альтернативою національним та регіональному механізму охорони патентних прав. Патенти відіграють важливе значення у розвитку та впровадженні нових технологій та інновацій, відтак належне правове регулювання є запорукою майбутнього технічного прогресу.

Функціонування системи має свої переваги, як для окремого винахідника, так і для регіону в цілому. Для винахідника система постане можливістю максимально ефективно реалізовувати свої патентні права на всій території Союзу, адже процедура отримання унітарної патентної охорони є більш економічно вигідною та простою. Така зручність для патентовласника матиме своїм наслідком заохочення та розвиток винахідництва, ще більш ефективне функціонування внутрішнього ринку ЄС, розвиток торгівельних відносин між державами-членами ЄС та третіми країнами, підвищення конкурентоспроможності ЄС поряд із іншими регіонами світу.

Дисертацію Спесивцевої Олени Олександрівни присвячено вирішенню наукового завдання щодо встановлення особливостей правового регулювання

унітарної патентної охорони в Європейському Союзі, а також визначенні перспектив участі України в унітарній системі патентної охорони в ЄС та подальшого процесу наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері патентної охорони.

Актуальність проведеного Спесивцевою О. О. дослідження обумовлюється зокрема динамікою розвитку відносин між Україною та ЄС. Реформування законодавства в сфері інтелектуальної власності та наближення його до законодавства ЄС є умовою вступу України до ЄС, а тому особливого значення набуває аналіз етапів становлення системи патентної охорони в Україні та розвитку відносин між Україною та ЄС від партнерства до статусу кандидата у члени ЄС, вивчення нормативно-правової основи цих відносин щодо зобов'язань України щодо реформування патентного законодавства та визначення кроків, які Україна має зробити щодо наближення законодавства у цій сфері до права ЄС.

Зважаючи на викладене, вважаю, що дисертаційна робота Спесивцевої О. О. є актуальною та такою, що відповідає нагальним потребам сьогодення, зокрема євроінтеграційному курсу України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 20 листопада 2020 року), уточнена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 12 від 30 листопада 2023 року) й узгоджується з планом науково-дослідних робіт кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до цільової комплексної програми “Теоретичні та практичні проблеми сучасного міжнародного права та іноземного конституційного права” (номер держреєстрації 0111u000954).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Обґрунтованість визначається наявною джерельною базою, яка налічує 290 найменувань. Під час роботи над дисертаційним дослідженням Спесивцевою О. О. було використано широке коло науково-теоретичних, нормативних та емпіричних джерел представників міжнародного права, права Європейського Союзу, права інтелектуальної власності, господарського,

цивільного права та інших галузей наук. Окремі аспекти знайшли своє відображення в роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників. Особливу цінність роботі надає аналіз значної кількості законодавства ЄС та іноземних джерел, що додатково підтверджує високий ступінь обґрунтованості та достовірності одержаних наукових результатів. Ретельне дослідження цих джерел дозволило вирішити поставлені дисертанткою завдання.

Крім того, використані дисертанткою методи дослідження дозволили досягти поставленої мети наукової роботи та успішно виконати окреслені завдання, сформулювати власні наукові висновки та пропозиції. Під час роботи над дисертаційним дослідженням застосовано загальнонаукові (аналізу і синтезу, систематизації) та загальнофілософський (діалектичний) методи. Наприклад, за допомогою діалектичного методу вивчалися актуальний стан, тенденції розвитку правового регулювання унітарної системи патентної охорони в Європейському Союзі та Україні. Застосовано і спеціальні методи пізнання правових явищ (порівняльно-правовий, формально-юридичний, історико-правовий). Порівняльно-правовий метод допоміг зіставити та порівняти національні та регіональні системи патентної охорони. Формально-юридичний метод дав змогу проаналізувати зміст нормативноправових актів, що закладають основу для становлення унітарної системи патентної охорони в ЄС. Історико-правовий метод дозволив виявити передумови становлення унітарної системи патентної охорони в ЄС, динаміку і тенденції її розвитку, простежити еволюцію співробітництва України та ЄС у сфері патентної охорони.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Варто звернути увагу на те, що до дисертаційного дослідження Спесивцевої О. О. у вітчизняній доктрині не було здійснено комплексного дослідження унітарної системи патентної охорони в Європейському Союзі, не було виділено її характерні риси та не було здійснено оцінки перспектив приєднання до унітарної системи України. Саме тому, рецензована дисертація на тему “Правове регулювання унітарної патентної охорони в Європейському Союзі” є новим теоретико-прикладним доробком у цій сфері.

Наукові результати, які виносяться на захист, мають ознаки наукової новизни, адже дисертанткою було визначено особливості становлення унітарної системи патентної охорони в Європейському Союзі, аргументовано її унікальність, як альтернативного інструменту патентної охорони в ЄС. Авторка обґрунтувала запозичення досвіду національних та регіональних патентних систем для становлення унітарної системи патентної охорони в ЄС.

Новизна міститься і у ретельному аналізі нормативно-правової основи унітарної системи патентної охорони в ЄС, зокрема Регламенту 1257/2012 Європейського Парламенту та Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацію посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентної охорони та Регламенту 1260/2012 Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацію посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентної охорони щодо відповідних положень про переклад та виокремленні, завдяки такому аналізу, характерних вис Європейського патенту з унітарним ефектом.

Підтримую підходи дисертантки щодо оцінки перспективи участі України в системі унітарної патентної охорони в ЄС та залежність такої перспективи від заіпропонованих факторів – підписання Україною Європейської патентної конвенції та участь в Європейській патентній організації, майбутнє членство України в ЄС та приєднання до механізму посиленої співпраці у сфері унітарної системи патентної охорони, підписання та участь України в Угоді про Уніфікований патентний суд.

Одним із найвагоміших результатів дисертації, що визначають її наукову новизну, є пропозиція ухвалення актуальної національної стратегії розвитку інтелектуальної власності та системи патентної охорони в Україні, зокрема, з урахуванням пріоритетів ЄС, що має бути спрямована на покращення економічних показників України внаслідок вдосконалення системи патентної охорони.

Заслуговує на увагу і висновок автора про те, що глибше реформування сфери патентної охорони в Україні з урахуванням стандартів її регулювання в ЄС є невід'ємним фактором для подальшого розвитку інноваційної економіки, креативних індустрій та підвищення інвестиційної привабливості України. Дійсно, вітчизняне правове регулювання повинно орієнтуватися на національні особливості

функціонування та впровадження інновацій, новітніх технологій. Водночас, враховуючи раціональне бажання України бути складовою Європейського співтовариства, слід враховувати позитивні тенденції у правовому регулюванні патентних правовідносин.

Логічно-послідовний та ефективно структурований план дисертаційної роботи дав можливість зробити достовірні та обґрунтовані висновки та дозволив повно та всебічно дослідити та вирішити поставлені завдання. Структура дисертації Спесивцевої Олени Олександрівни є логічною та внутрішньо узгодженою.

Розділ 1 дисертаційного дослідження “Правове регулювання відносин у сфера патентної охорони в Європейському Союзі” дисертантка присвятила процесу розвитку відносин держав-членів ЄС, проведення перемовин, досягнення компромісу у вигляді рішення про застосування механізму посиленої співпраці. Держави-члени ЄС довго вели перемовини щодо створення унітарної системи патентної охорони, втім досягти компромісу не вдавалося. Після тривалих спроб віднайти спільне для ЄС рішення певна кількість держав-членів висловила готовність поглиблювати інтеграцію у сфері патентної охорони та застосувати механізму посиленої співпраці. Застосування механізму було детально проаналізовано у третьому підрозділі Розділу 1 дисертаційного дослідження.

У Розділі 2 дисертаційного дослідження “Унітарна система патентної охорони як механізм охорони патентних прав в Європейському Союзі” дисертантка проаналізувала унітарну систему патентної охорони в ЄС, її характерні риси, нормативно-правову основу, риси Європейського патенту з унітарним ефектом та Уніфікованого патентного суду. Було визначено акти, які імплементують посилену співпрацю у досліджуваній сфері, серед яких Регламент № 1257/2012 Європейського Парламенту та Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацию посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентної охорони, Регламент № 1260/2012 Ради від 17 грудня 2012 року про імплементацию посиленої співпраці у сфері становлення унітарної системи патентної охорони щодо відповідних положень про переклад, Угода про Уніфікований патентний суд, підписана 19 лютого 2012 року. У Розділі 2 дисертантка також здійснила огляд нормативно-правового регулювання

патентної охорони на національних рівнях деяких держав-членів ЄС та на регіональному рівні відповідно до Європейської патентної конвенції. Такий аналіз став необхідним для повного розуміння сутності нової унітарної системи патентної охорони в ЄС та причин для її становлення. Крім того, особливу увагу дисертантка приділила аналізу співвідношення природи Уніфікованого патентного суду з правовим порядком Європейського Союзу та визначила особливості його кооперації з Судом справедливості ЄС.

Розділ 3 дисертаційного дослідження “Розвиток системи патентної охорони в Україні в контексті становлення унітарної системи патентної охорони в ЄС” присвячено питанню наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері патентної охорони та перспективам участі України в унітарній системі патентної охорони в ЄС. Спесивцева О. О. вивчила питання реформування законодавства в сфері інтелектуальної власності та наближення його до законодавства ЄС, етапи становлення системи патентної охорони в Україні. Крім того, дисертантка визначила актуальний стан імплементації *acquis* ЄС, детально проаналізувала вже здійснені законодавцем заходи та відповідність національної системи охорони патентних прав вимогам ЄС, зазначила про необхідність розроблення стратегії розвитку та функціонування державної системи патентної охорони.

Повнота викладу отриманих результатів та їх практичне значення.

Основні теоретичні положення та висновки, сформульовані у дисертаційному дослідженні Спесивцевої О. О., є в повній мірі апробовані та були викладені у десяти наукових працях, з яких чотири – у наукових фахових виданнях України та шість – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Висновки, рекомендації та пропозиції, які відображені в дисертаційному дослідженні, мають теоретичне та практичне значення. Вони будуть актуальними під час розробки стратегії розвитку та функціонування системи патентної охорони, а також можуть використовуватись у *нормотворчій діяльності* – як обґрунтування проектів нормативно-правових актів з питань співпраці України та ЄС у сфері патентної охорони; у *науково-дослідницькій роботі* – у процесі проведення подальших наукових досліджень; у *навчальному процесі* – при розробці навчально-

методичних матеріалів, викладанні навчальних дисциплін “Міжнародне право інтелектуальної власності”, “Право Європейського Союзу” тощо; у *правовиховній та інформаційно-аналітичній сфері* – для актуалізації розглянутих у дисертації питань серед працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та для поширення знань про патентну охорону серед науковців, студентів та всіх зацікавлених суб’єктів.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Надаючи в цілому позитивну оцінку дисертаційному дослідженню Спесивцевої О.О., до дисертації можна висловити певні зауваження та звернути увагу на положення, які недостатньо опрацьовані. Ці зауваження можуть бути враховані під час подальших досліджень відповідної сфери.

1. У підрозділі 1.1. дисертаційного дослідження дисертантка зазначає про те, що “Інтелектуальна діяльність у науково-технічній галузі потребує особливої правової охорони, яка регулюється спеціалізованим законодавством – патентним правом. Аналіз вектору співробітництва держав-членів ЄС дозволяє презюмувати, що держави прагнуть уніфікувати законодавство у сфері патентної охорони та мають на меті створити унітарну систему патентної охорони в ЄС задля покращення функціонування внутрішнього ринку ЄС, створення рівних умов конкуренції європейських компаній та розвитку інновацій. Втім, досягнення цих цілей є неабияким викликом для держав-членів ЄС, адже кожна з держав наділена своїми специфічними характеристиками, які пов’язані з історичними факторами, передумовами кооперації європейських держав між собою, їх національними особливостями та цілями” (*підкреслено мною – Л.Т.*) (с. 15-16). Після чого дисертантка зазначає, що «Система патентної охорони є складним механізмом, який потребує детального аналізу та встановлення його значення». Разом з тим, об’єктом цього наукового дослідження є співробітництво держав-членів ЄС у сфері становлення унітарної системи патентної охорони в ЄС. Саме тому необхідно проаналізувати правову природу патентної охорони саме в ЄС, його специфіку та принципи” (*підкреслено мною – Л.Т.*) (с. 22). Такий підхід та аналіз безумовно є ефективним для цілей цього дисертаційного дослідження. Втім, як вбачається зі

змісту дисертації, Спесивцевою О. О. було лише частково проаналізовано історичні фактори, передумовами кооперації європейських держав між собою, їх національні особливості та природу патентної охорони в ЄС. Доцільно було конкретизувати та більш ефективно розкрити специфіку патентної охорони в ЄС – зокрема, особливості застосування принципу територіальності та відмінність між національними правовими нормами та принцип прив'язки важливих для економічного обігу прав патентовласника до кордонів конкретної країни, що, безумовно, могло б науково збагатити роботу.

2. Дисертанткою зазначається, що “Елементом унітарної системи патентної охорони в ЄС є Європейський патент з унітарним ефектом – європейський патент, який видається Європейським патентним відомством відповідно до правил та процедури Європейської патентної конвенції та який після його видачі за запитом патентовласника наділяється унітарним ефектом, що розповсюджується на територію тих держав-членів, що беруть участь у механізмі посиленої співпраці” (с. 5). Додатково наголошується на тому, що “поруч з унітарною системою патентної охорони в Європейському Союзі діє механізм захисту патентних прав, яким є Уніфікований патентний суд – судова інституція, яка є результатом досягненого державами-членами ЄС компромісу” (с. 113). Вбачається, що недостатньо деталізовано питання місця Уніфікованого патентного суду в унітарній системі патентної охорони в ЄС. Не до кінця зрозуміло, чи можна вважати Уніфікований патентний суд елементом системи. Це питання є дискусійним, відтак слід було більш деталізовано підійти до його висвітлення.

3. В одному з пунктів наукової новизни, дисертантка зазначає “запропоновано ухвалення актуальної національної стратегії розвитку інтелектуальної власності та системи патентної охорони в Україні, зокрема, з урахуванням пріоритетів ЄС, що має бути спрямована на покращення економічних показників України внаслідок вдосконалення системи патентної охорони” (с. 12). Зокрема, у Розділі 3 дисертаційного дослідження наголошено на тому, що “нагальним питанням на сьогоднішній день є ухвалення актуальної національної стратегії розвитку інтелектуальної власності та системи патентної охорони, зокрема, в Україні

з урахуванням пріоритетів ЄС. Стратегія має бути спрямована на покращення економічних показників України внаслідок розвитку системи інтелектуальної власності та патентної охорони зокрема. Бачення, викладене у стратегії, стане дорожньою картою для винахідників у процесі створення, розпорядження та охорони своєї” (підкреслено мною – Л.Т.) (с. 196). На наш погляд, авторці варто було б запропонувати конкретні положення, які мають бути включені в стратегію, з урахуванням висновків дисертаційного дослідження та попереднього проекту Національної стратегії розвитку інтелектуальної власності 2020-2025 р., більшість положень якої було успішно впроваджено під час реформи законодавства промислової власності.

4. У дисертаційному дослідженні дисертантка цілком слушно зауважує, що “аналіз досвіду становлення та функціонування американської системи патентної охорони, як системи, що створена в умовах федеративної держави, є надзвичайно цінним для розуміння специфіки унітарної системи патентної охорони в ЄС та визначення перспектив її розвитку” (с. 88). Такий підхід потребує певного уточнення, адже визначення правової природи Європейського Союзу є питанням відкритим і необхідно зазначити змістовні аргументи на користь доцільності аналізу системи патентної охорони федеративної держави та значення цього аналізу для становлення унітарної системи патентної охорони в ЄС.

5. У дисертаційному дослідженні зазначено про те, що “проаналізувавши положення Угоди про асоціацію на предмет зобов’язань у сфері охорони інтелектуальної власності та патентних прав зокрема, можна дійти висновку, що обсяг здійснення заходів з наближення законодавства України до законодавства ЄС не обов’язково має бути деталізовано в самій Угоді” (с. 160). А “Україна як держава, курс якої направлений на євроінтеграцію та членство в ЄС, може та має здійснювати заходи з наближення в ініціативному та добровільному порядку, навіть якщо певні заходи не визначені Угодою про асоціацію” (підкреслено мною – Л.Т.) (с. 160). Потребує уточнення, що саме мається на увазі під здійсненням Україною заходів з наближення в ініціативному та добровільному порядку?

...

Вищезазначені зауваження та пропозиції є доповнюючими та уточнюючими, носять дискусійний характер. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку, наукову новизну та дослідницьку достовірність результатів дисертаційного дослідження Спесивцевої О.О.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Спесивцевої О. О. “Правове регулювання унітарної патентної охорони в Європейському Союзі”, яке подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 29 “Міжнародні відносини” за спеціальністю 293 “Міжнародне право”, виконане на високому науково-теоретичному рівні, є самостійною, цілісною, завершеною, комплексною працею, яка характеризується цільовою спрямованістю та є свідченням особистого внеску авторки в науку міжнародного права. Будь-яких проявів академічної недобросовісності виявлено не було. Враховуючи вищевикладене вважаю, що дисертація Спесивцевої О. О. “Правове регулювання унітарної патентної охорони в Європейському Союзі” відповідає спеціальності 293 “Міжнародне право”, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, а її авторка Спесивцева Олена Олександрівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії у галузі знань 29 “Міжнародні відносини” за спеціальністю 293 “Міжнародне право”.

26-січня 2024 року

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Леонід ТАРАСЕНКО

